

'Een uniek uitgangspunt'

Onderzoek binnen peuterspel-
activiteitencentrum 'De Klimboom'

Auteurs: Sanne Mars, Inge Hofs & Anke Overkamp

13-5-2013

‘Een uniek uitgangspunt’

Onderzoek binnen peuterspel-activiteitencentrum
‘De Klimboom’.

Auteurs:	Sanne Mars, Inge Hofs & Anke Overkamp
Onderzoekskader:	Ten behoeve van het studieonderdeel ‘Onderzoek en Innovatie’ van de opleiding Pedagogiek
Plaats van uitgave:	Nijmegen
Uitgevende organisatie:	Pedagogiek, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Datum:	Mei 2013

VOORWOORD

Voor u ligt het onderzoeksrapport ten behoeve van het studieonderdeel 'Onderzoek en Innovatie' van de opleiding pedagogiek aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen te Nijmegen. Het onderzoek is gehouden bij de 'Praktijk voor Leren en Gedrag' te Deventer. De leidinggevende van deze praktijk en tevens de opdrachtgever van het onderzoek is dhr. L. Beukering. De 'Praktijk voor Leren en Gedrag' is op 1 maart jongstleden gestart met een peuterspel – activiteitscentrum 'De Klimboom'. De doelgroep van 'De Klimboom' is peuters van 2 tot 4 jaar die zich in een veilige omgeving willen ontwikkelen. Dit wordt gedaan door het aanbieden van structuur en spelenderwijs leren.

In dit rapport laten wij zien hoe de 'Praktijk voor Leren en Gedrag' ervoor kan zorgen dat de pedagogisch medewerkers binnen 'De Klimboom' pedagogisch verantwoord handelen.

Het onderzoek is uitgevoerd door Sanne Mars, Inge Hofs en Anke Overkamp. Gedurende het onderzoek is er een gelijkwaardige en heldere taakverdeling geweest. Mede hierdoor zijn wij efficiënt te werk gegaan om een optimaal resultaat uit ons onderzoek te verkrijgen.

Allereerst willen wij dhr. L. Beukering bedanken voor het bieden van een afstudeermogelijkheid binnen de 'Praktijk voor Leren en Gedrag'. Hiermee heeft hij ons een kans geboden om meer kennis op te doen omtrent het opzetten van een nieuwe praktijk. Naast dat wij kennis hebben opgedaan over de beleidsaspecten binnen een organisatie, hebben wij ook de kennis opgedaan over wat er nodig is om een afgestemde samenwerking tussen medewerkers te kunnen creëren. Daarnaast bedanken wij de medewerkers binnen 'De Klimboom' voor hun medewerking en betrokkenheid. Door de samenwerking met de medewerkers zijn wij tot nieuwe inzichten gekomen binnen ons onderzoek. Wij hebben een leerzame tijd gehad binnen de praktijk.

Tot slot willen wij mevrouw H. Gelissen en J. Meesters bedanken voor de begeleiding vanuit de opleiding Pedagogiek binnen de Hogeschool Arnhem en Nijmegen. Zij hebben ons de begeleiding geboden om het onderzoek in de juiste banen te leiden.

Sanne Mars, Inge Hofs en Anke Overkamp

Mei 2013

Inhoud

VOORWOORD.....	3
SAMENVATTING	5
INLEIDING	6
1. Inhoudelijke oriëntatie	7
2. Probleemanalyse	8
3. Onderzoeksvraagstelling	10
3.1 Vraagstelling	10
3.2 Doelstelling.....	10
3.3 Deelvragen.....	10
3.4 Centrale begrippen.....	10
4. Onderzoeksplan en onderzoeksinstrumenten	12
4.1 Onderzoeksbenadering	12
4.2 Databronnen	12
4.3 Dataverzamelingstechnieken	13
4.4 Validiteit en betrouwbaarheid	14
5. Ordening en interpretatie	15
6. Resultaten.....	16
6.1 Deelvraag 1.....	16
6.2 Deelvraag 2.....	16
6.3 Deelvraag 3.....	17
6.4 Deelvraag 4.....	24
7. Conclusie en discussie	26
7.1 Conclusie	26
7.2 Discussie	27
8. Aanbevelingen en suggesties	28
8.1 Aanbevelingen.....	28
8.2 Suggesties voor verder onderzoek.....	28
LITERATUURLIJST.....	30

SAMENVATTING

In opdracht van de 'Praktijk voor Leren en Gedrag' is er onderzoek gedaan naar hoe deze organisatie een bijdrage kan leveren aan het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers binnen 'De Klimboom'.

De 'Praktijk voor Leren en Gedrag' is op 1 maart jongstleden gestart met peuterspel - activiteitencentrum 'De Klimboom'. De doelgroep is peuters van 2 tot 4 jaar die zich in een veilige omgeving willen ontwikkelen. Bij het peuterspel-activiteitencentrum ontbreken vaste richtlijnen van handelen voor de pedagogisch medewerkers, hetgeen het pedagogisch verantwoord handelen van de medewerkers bemoeilijkt. Door middel van dit onderzoeksrapport is onderzocht hoe de 'Praktijk voor Leren en Gedrag' een bijdrage kan leveren aan het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers binnen 'De Klimboom'.

De centrale vraag luidt: *'Hoe kan de organisatie 'Praktijk voor Leren en Gedrag' ervoor zorgen dat de pedagogisch medewerkers binnen peuterspel - activiteitencentrum 'De Klimboom', pedagogisch verantwoord handelen?'*

Onder pedagogisch verantwoord handelen wordt in dit onderzoek het handhaven van de Beroepscode Kinderopvang (Abvakabo FNV, 2010) verstaan in samenspraak met de gestelde uitgangspunten van de organisatie.

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag is gebruik gemaakt van een kwalitatief onderzoek, waarbij meningen en behoeften van respondenten zijn verzameld. Door middel van literatuurstudie en interviews met de leidinggevende en drie pedagogisch medewerkers, is de behoefte in kaart gebracht om pedagogisch verantwoord te kunnen handelen. Dit type praktijkonderzoek wordt ook wel behoefteonderzoek genoemd. Er is onderzoek gedaan naar het verschil tussen de bestaande en de gewenste situatie.

Aan de hand van het interview met de leidinggevende is naar voren gekomen dat de leidinggevende een product wil laten ontwikkelen waarin vaste richtlijnen voor pedagogisch verantwoord handelen beschreven staan. Hij wil daarbij uitgaan van drie verschillende therapeuten en psychologen, namelijk Lev Vygotsky, Jean Piaget en John Bowlby. Er heeft een literatuuronderzoek plaatsgevonden op het gebied van deze drie theorieën en hoe deze theorieën geïmplementeerd kunnen worden naar praktische richtlijnen.

Uit het praktijkonderzoek, gericht op de pedagogisch medewerkers, is gebleken dat er op dit moment behoefte is aan een product die als richtlijn genomen kan worden om pedagogisch verantwoord te kunnen handelen. Zij vinden dat wanneer de theorieën worden toegespitst op de doelgroep en praktisch beschreven worden, dit een handleiding kan zijn die een bijdrage kan leveren aan het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers.

Er zijn een aantal aanbevelingen gedaan richting de 'Praktijk voor Leren en Gedrag'. De aanbevelingen zijn geschreven om het pedagogisch handelen te bevorderen. De onderzoekers bevelen een document aan waarin praktisch wordt beschreven wat 'De Klimboom' wil bereiken en hoe er aan de doelen gewerkt kan worden. Een andere aanbeveling is dat er maandelijks een overleg plaatsvindt waarin er gesproken wordt over het pedagogisch verantwoord handelen. De onderzoekers raden aan dat het overleg op een vaste dag en tijdstip plaatsvindt en dat er een agenda wordt opgesteld. Naast de aanbevelingen zijn er ook twee suggesties ontworpen voor verder onderzoek. Het zou een meerwaarde zijn wanneer er protocollen worden geschreven voor de pedagogisch medewerkers, hierdoor kunnen zij pedagogisch verantwoord handelen en inspelen op de gebeurtenissen binnen 'De Klimboom'. Tot slot wordt een evaluatieonderzoek aanbevolen, hierdoor kan worden onderzocht of het plan van aanpak de gewenste resultaten heeft bereikt.

Aan de hand van dit onderzoek en beschreven aanbevelingen is het doel: *'De pedagogisch medewerkers van het peuterspel-activiteitencentrum 'De Klimboom' handelen op een pedagogisch verantwoorde wijze die aansluit bij de visie/doelstelling van de organisatie 'Praktijk voor Leren en Gedrag' behaald.*

INLEIDING

Dit onderzoeksrapport is opgesteld ten behoeve van het studieonderdeel 'Onderzoek en Innovatie' van de opleiding Pedagogiek aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen te Nijmegen. De behoefte van de leidinggevende van de 'Praktijk voor Leren en Gedrag' is dat de pedagogisch medewerkers op een pedagogisch verantwoorde wijze handelen met kinderen, ouders en collega's. Bij het peuterspel-activiteitencentrum ontbreken vaste richtlijnen van handelen voor de pedagogisch medewerkers, hetgeen het pedagogisch verantwoord handelen van de medewerkers bemoeilijkt.

De leidinggevende heeft een verzoek ingediend om een product te ontwikkelen waarin deze vaste richtlijnen beschreven staan. Hij wil daarbij uitgaan van drie verschillende therapeuten en psychologen, namelijk Lev Vygotsky, Jean Piaget en John Bowlby.

Tijdens het onderzoek wordt uitgegaan van de visie en de missie van de 'Praktijk voor Leren en Gedrag' (Praktijk voor Leren en Gedrag, z.j.):

'Niet naar beneden kijken, maar hoofd omhoog!'

Het kind leert zijn/haar eigen kracht herkennen en deze op een positieve manier te benutten. De begeleiding en hulpverlening zijn gericht op het ontwikkelen van een actieve houding, zelfstandigheid, wilskracht en doorzettingsvermogen (Praktijk voor Leren en Gedrag, z.j.).

De vraagstelling van het onderzoek is:

Hoe kan de organisatie 'Praktijk voor Leren en Gedrag' ervoor zorgen dat de pedagogisch medewerkers binnen peuterspel - activiteitencentrum 'De Klimboom', pedagogisch verantwoord handelen?

Doordat de richtlijnen van pedagogisch verantwoord handelen niet beschreven staan, kan de leidinggevende zijn pedagogisch medewerkers niet op een verantwoorde manier aansturen. De pedagogisch medewerkers weten niet wat er van hen verwacht wordt met betrekking tot hun handelen. Zij kunnen moeilijk structuur en duidelijkheid bieden aan de kinderen. Dit zorgt ervoor dat de kinderen niet optimaal begeleid en gestimuleerd worden. Het doel van het onderzoek is om de pedagogisch medewerkers, pedagogisch verantwoord te laten handelen die aansluit op de missie en visie van de organisatie en de wensen van de leidinggevende.

In het onderzoek is het belangrijk om erachter te komen hoe de pedagogisch medewerkers pedagogisch verantwoord kunnen handelen met betrekking tot de missie en de visie van de organisatie en de wensen van de leidinggevende en wat de organisatie daarvoor nodig heeft om dit doel te bereiken.

Leeswijzer

Het onderzoeksrapport begint met een inhoudelijke oriëntatie van het onderwerp. In hoofdstuk 2 wordt de probleemanalyse beschreven waarin het onderzoek theoretisch onderbouwd wordt. In hoofdstuk 3 worden de vraag- en doelstelling beschreven met de daarbij behorende deelvragen en centrale begrippen. In hoofdstuk 4 wordt het onderzoeksplan beschreven. In hoofdstuk 5 wordt het praktijkonderzoek nader toegelicht en in hoofdstuk 6 wordt antwoord gegeven op de centrale vraag en deelvragen. Bij de conclusie en discussie zullen de discussiepunten over de resultaten worden belicht met betrekking tot de vraag- en doelstelling van het onderzoek. Het laatste onderdeel bevat de aanbevelingen die uit het onderzoek voortgekomen zijn. Het geheel wordt afgesloten met de bronnenlijst. De bijlagen zullen in een apart document opgenomen worden.

In het onderzoeksrapport wordt gesproken van 'ouders'. Met deze ouders worden zowel de ouders als de verzorgers van de kinderen van peuterspel-activiteitencentrum 'De Klimboom' bedoeld. Verder wordt er in het rapport niet meer gesproken van peuterspel-activiteitencentrum 'De Klimboom', maar alleen van 'De Klimboom'.

1. Inhoudelijke oriëntatie

De 'Praktijk voor Leren en Gedrag' is een kleinschalige praktijk voor orthopedagogisch hulp. Zij bieden hulp aan kinderen, jongeren en gezinnen voor onder andere begeleiding in leertechnieken en strategieën, begeleiding bij stoornissen zoals ADHD en autisme, hulp bij opvoedingsproblemen en het verbeteren van het contact tussen kind en opvoeders. Naast de leidinggevende is er een team van deskundige medewerkers aanwezig, waaronder orthopedagogen, psychologen, maatschappelijk werkers, psychomotorische therapeuten en gezinsondersteuners.

De 'Praktijk voor Leren en Gedrag' is op 1 maart jongstleden gestart met 'De Klimboom'. De doelgroep is peuters van 2 tot 4 jaar die zich in een veilige omgeving willen ontwikkelen. Dit wordt gedaan door het aanbieden van structuur en spelenderwijs leren. De doelstelling van 'De Klimboom' is dat het kind zich veilig en vertrouwd voelt. Een ongedwongen sfeer is een voorwaarde voor een leuke ochtend. 'De Klimboom' heeft als uitgangspunt dat de peuters een kans krijgen om zich te kunnen ontplooiën en voor te bereiden op het basisonderwijs. 'De Klimboom' heeft drie pedagogische medewerkers in dienst.

De visie van 'De Klimboom' is om de medewerkers van deze organisatie te laten werken volgens de zone van de naaste ontwikkeling en het stimuleren van de sociaal –emotionele en motorische ontwikkeling door middel van spelactiviteiten.

'De Klimboom' heeft geen duidelijke richtlijnen voor het handelen van de pedagogisch medewerkers beschreven staan. Mede hierdoor is het verzoek ontstaan van de leidinggevende om een beleidsplan te ontwikkelen voor 'De Klimboom', gericht op de pedagogisch medewerkers. Diverse gesprekken met de leidinggevende hebben ervoor gezorgd dat het onderzoeksonderwerp afgebakend en geconcretiseerd werd. Wat vooral naar voren kwam tijdens deze gesprekken was dat de leidinggevende praktische richtlijnen beschreven wilde hebben voor het pedagogisch verantwoord handelen door de pedagogisch medewerkers. Door het ontbreken van vaste richtlijnen omtrent het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers is er een kans dat zij niet vanuit dezelfde uitgangspunten handelen.

Om te beginnen met het onderzoek wordt eerst het onderwerp 'pedagogisch verantwoord handelen' nader uitgelegd, zodat duidelijk wordt wat hieronder wordt verstaan. Een pedagogisch medewerker handelt pedagogisch verantwoord wanneer hij/zij uitgaat van de beroepscode 'kinderopvang' en deze uitoefent in de praktijk. In bijlage 1 staan de uitgangspunten van de beroepscode Kinderopvang (Abvakabo FNV, 2010) beschreven.

In een beroepscode staan ethische en praktische richtlijnen die belangrijk zijn voor het uitvoeren van een beroep. Deze richtlijnen schrijven gedragsregels voor wat je als werknemer wel en niet moet doen tegenover in dit geval kinderen, ouders en collega's. Deze beroepscode wordt gezien als de rode draad voor het handelen van de pedagogisch medewerkers. Het biedt duidelijkheid over de uitgangspunten van de medewerkers die zij in de beroepspraktijk uitoefenen.

Het wordt als professioneel gezien wanneer pedagogisch medewerkers verantwoordelijkheid dragen voor kinderen en voor hun eigen handelen. Door de beroepscode weet een pedagogisch medewerker wat er van hem/haar verwacht wordt. Het geeft inzicht in de normen en waarden die het beroep hanteert. Het is bedoeld om de kwaliteit van het handelen in de kinderopvang te bewaken en te vergroten. Daarnaast heeft de beroepscode de functie om ongewenste handelingen van medewerkers te voorkomen.

In een beroepscode staat beschreven hoe een pedagogisch medewerker zich hoort te gedragen. Hierin staan geen gedetailleerde werkwijzen hoe er in specifieke situaties gehandeld moet worden. Het is de taak van de pedagogisch medewerker om in elke specifieke situatie de beroepscode als basis voor het handelen te nemen. Een organisatie is vrij om hier zijn eigen uitgangspunten op toe te passen en te beschrijven (Abvakabo FNV, 2010).

2. Probleemanalyse

Bij de 'Praktijk voor Leren en Gedrag' in Deventer wordt er een peuterspel-activiteitencentrum opgezet door de leidinggevende. De leidinggevende heeft dit centrum opgezet, om kinderen van 2 tot 4 jaar meer te willen stimuleren op het gebied van de sociaal – emotionele en motorische ontwikkeling door middel van spelactiviteiten. Hij wil zich onderscheiden van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven door de peuters geen gerichte taken aan te bieden, maar de ontwikkeling te stimuleren aan de hand van spelactiviteiten. Dit wordt gedaan door structuur aan te bieden en spelenderwijs leren, bijvoorbeeld door het zingen van liedjes, te dansen, creatief bezig zijn en met elkaar te spelen. Hierdoor zal er een ongedwongen sfeer aanwezig zijn binnen 'De Klimboom'. De behoefte van de leidinggevende is dat de pedagogisch medewerkers op pedagogisch verantwoorde wijze handelen met kinderen en ouders. Bij het opzetten van een nieuw peuterspel – activiteitencentrum ontbreken gemeenschappelijke doelen en vaste richtlijnen voor het handelen, hetgeen het pedagogisch verantwoord handelen van de medewerkers bemoeilijkt. Wanneer er geen vaste richtlijnen beschreven zijn over de visie en missie van de organisatie, zal de leidinggevende zijn pedagogisch medewerkers niet op een verantwoorde manier kunnen aansturen. Tevens bestaat er de kans dat de pedagogisch medewerkers niet vanuit dezelfde richtlijnen handelen.

Binnen een dergelijke vorm van kinderopvang is niet alleen het opvangen van kinderen, maar ook het opvoeden van kinderen belangrijk. Het is een voorziening geworden die aanvulling geeft op de opvoeding van de ouders (Kleerekoper & Singer, 2009). Het is daarom belangrijk dat pedagogisch medewerkers weten hoe zij vanuit de organisatie bewust pedagogisch kunnen handelen. Wanneer bekend is bij de medewerkers wat er van hen verwacht wordt, kunnen zij pedagogisch verantwoord handelen. Tevens ervaren de pedagogisch medewerkers ook problemen wanneer zij een beslissing willen nemen in een afweging of dilemma.

'In allerlei situaties kunnen verschillende belangen spelen die op het eerste gezicht met elkaar in tegenspraak zijn. Dat speelt bijvoorbeeld op het moment dat een kind of een ouder een wens heeft waarvan de pedagogisch medewerker weet dat daarop ingaan niet goed zou zijn voor het kind. De pedagogisch medewerker maakt in zo'n situatie een afweging wat de beste oplossing voor die situatie zou kunnen zijn' (Abvakabo FNV, 2010).

In de richtlijnen van de organisatie kunnen uitgangspunten beschreven staan die een dergelijke afweging makkelijker kunnen maken, zowel voor ouders als voor pedagogisch medewerkers. Tot slot kunnen de kinderen van het peuterspel-activiteitencentrum hier ook problemen bij ervaren. De pedagogisch medewerkers van 'De Klimboom' begeleiden en stimuleren de kinderen in hun ontwikkeling en daarom is het voor hen ook belangrijk dat duidelijk is hoe zij pedagogisch kunnen handelen. Alleen op deze manier kunnen zij structuur en duidelijkheid bieden aan de kinderen. Structuur en duidelijkheid, geven het kind steun, rust en veiligheid. Dan kan een kind zich zo goed mogelijk ontwikkelen. (Blokland, 2005).

De 'Praktijk voor Leren en Gedrag' is aangesloten bij het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) en het Nederlandse Vereniging van pedagogogen en onderwijskundigen (NVO). Leden van deze beroepsverenigingen zijn werkzaam in verschillende organisaties. Om de professionele beroepsuitoefening van de leden te bewaken en te bevorderen, zijn er een aantal instrumenten ontwikkeld: de beroepscode, beroepsbekwaamheids-registratie en de titelbescherming. Beide beroepsverenigingen hebben een beroepscode waar alle leden zich aan dienen te houden (NVO, 2010). De 'Praktijk voor Leren en Gedrag' is aangesloten bij deze verenigingen en voldoet daardoor aan de eisen van de overheid om een orthopedagogisch centrum te beheren. Het is niet noodzakelijk om aangesloten te zijn bij een beroepsvereniging. Als ouders of cliënten klachten hebben kunnen zij zich wenden tot de beroepsvereniging. De praktijk is een vrijgevestigde praktijk en kan ter verantwoording worden geroepen als men niet handelt naar de algemene maatschappelijke visie. Aan de hand van deze verenigingen heeft de leidinggevende enkele artikelen verzameld die sturing geven aan de samenwerking met andere organisaties, deskundigen en ouders.

Dit zijn echter geen duidelijke richtlijnen voor het handelen van de pedagogisch medewerkers op het peuterspel-activiteitencentrum 'De Klimboom'. De richtlijnen voor het pedagogisch handelen verschillen per organisatie en hebben betrekking op de missie en de visie van de organisatie. De inrichting van de kinderopvang is de afgelopen twintig jaar sterk veranderd. Tegenwoordig heeft elke kinderopvang pedagogisch beleidsplannen waarin staat hoe deze opvang de kwaliteit nastreeft. Er is nu meer behoefte aan bewust pedagogisch handelen. Er wordt meer gekeken naar de behoeften en rechten van kinderen (Berding, 2005). De wens van de leidinggevende is dat de uitgangspunten, visie en missie helder en werkbaar beschreven komen te staan. De 'Praktijk voor Leren en Gedrag' kan zonder beschreven richtlijnen geen duidelijke visie en missie nastreven.

3. Onderzoeksvraagstelling

3.1 Vraagstelling

Middels de inhoudelijke oriëntatie en de probleemanalyse kan de voorlopige vraagstelling dienen als de definitieve vraagstelling. De definitieve vraagstelling luidt:

Hoe kan de organisatie 'Praktijk voor Leren en Gedrag' ervoor zorgen dat de pedagogisch medewerkers binnen peuterspel - activiteitencentrum 'De Klimboom', pedagogisch verantwoord handelen?

3.2 Doelstelling

De doelstelling van het onderzoek luidt:

De pedagogisch medewerkers van het peuterspel-activiteitencentrum 'De Klimboom' handelen op een pedagogisch verantwoorde wijze die aansluit bij de visie/doelstelling van de organisatie 'Praktijk voor Leren en Gedrag'.

3.3 Deelvragen

De specifieke deelvragen afgeleid vanuit de vraagstelling zijn:

1. Wat heeft de 'Praktijk voor Leren en Gedrag' nodig om een bijdrage te kunnen leveren aan het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers binnen peuterspel-activiteitencentrum 'De Klimboom'?
2. Op welke manier kunnen de richtlijnen voor de pedagogisch medewerkers in een kindercentrum worden vastgelegd?
3. Hoe kunnen de theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby de basis vormen voor het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers in het peuterspel-activiteitencentrum 'De Klimboom'?
4. Wat hebben de pedagogisch medewerkers nodig met betrekking tot het pedagogisch werken binnen 'De Klimboom'?

3.4 Centrale begrippen

Pedagogisch verantwoord handelen: Onder pedagogisch verantwoord handelen wordt het handhaven van de beroepscode Kinderopvang verstaan in samenspraak met de gestelde uitgangspunten van de organisatie. Wanneer er volgens deze punten wordt gehandeld, zou de pedagogisch medewerker op een verantwoorde wijze kunnen werken met kinderen, ouders en collega's. In bijlage 1 wordt beschreven wat de uitgangspunten van de beroepscode Kinderopvang zijn (Abvakabo FNV, 2010). Hierin staat welke uitgangspunten centraal staan bij de beroepsuitoefening, zoals het met respect begeleiden en verzorgen van een kind. Ook staat hierin hoe de pedagogisch medewerker om hoort te gaan met kinderen en zijn ouders, met collega's en de samenleving.

Peuterspel-activiteitencentrum:

Dit activiteitencentrum biedt kinderen van 2 tot 4 jaar de mogelijkheid om zich in een veilige omgeving te ontwikkelen. Er wordt structuur geboden aan de kinderen en er wordt spelenderwijs leren aangeboden. Het centrum wil zich onderscheiden van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven door de uitgangspunten van Piaget, Vygotsky en Bowlby te hanteren. Een van de belangrijkste uitgangspunten van het peuterspel-activiteitencentrum is dat kinderen leren door samen met leeftijdsgenootjes activiteiten te ondernemen.

Richtlijnen:

Richtlijnen ondersteunen pedagogisch medewerkers om pedagogisch verantwoord te handelen door zo concreet mogelijk aan te geven hoe ze het beste kunnen handelen. Het zijn geen wettelijke voorschriften, maar bieden houvast. Ze zijn richtinggevend, niet doorslaggevend (Swinkels e.a. 2004).

4. Onderzoeksplan en onderzoeksinstrumenten

4.1 Onderzoeksbenadering

In het onderzoek is er gebruik gemaakt van kwalitatief onderzoek. Bij een kwalitatief onderzoek doet een onderzoeker onderzoek door sociale settingen en de mensen die daarin leven te onderzoeken. De persoonlijke ervaringen en inzichten van de onderzoeker zijn een belangrijk deel van het onderzoeksproces en van belang om het verschijnsel te begrijpen (Migchelbrink, 2008).

Bij kwalitatief onderzoek gaat het niet over aantallen maar over ervaringen, meningen en betekenisgeving. Dit is de reden dat er gekozen is voor kwalitatief onderzoek. Tijdens het onderzoek is het niet van belang om cijfers en aantallen te achterhalen, maar om de mening en behoeften van de leidinggevende en pedagogisch medewerkers te onderzoeken op het gebied van pedagogisch verantwoord handelen.

Er is zowel gebruik gemaakt van literatuur- als praktijkgericht onderzoek. In het literatuuronderzoek is er onderzocht wat de sociale settingen en opvattingen van mensen zijn op het gebied van de theorieën. Er heeft onderzoek plaatsgevonden naar de theorieën van Lev Vygotsky, Jean Piaget en Edward John Mostyn Bowlby.

Het type praktijkonderzoek waar gebruik van is gemaakt is behoefteonderzoek. Wat belangrijk is in behoefteonderzoek is dat er een verschil wordt gemaakt tussen de bestaande en de gewenste situatie (Migchelbrink, 2008). In het onderzoek is er zowel naar de behoeften van de leidinggevende, als naar de behoeften van de pedagogisch medewerkers gevraagd. Er is gevraagd hoe de huidige situatie binnen 'De Klimboom' is met betrekking tot pedagogisch verantwoord handelen, er is gevraagd naar het tekort in de huidige situatie en er is gevraagd wat de gewenste situatie is. Er is voor dit type onderzoek gekozen, zodat de richtlijnen die worden ontwikkeld ook daadwerkelijk passen bij behoeften van de leidinggevende en de pedagogisch medewerkers. Zij moeten deze richtlijnen tenslotte uitvoeren. Het moet passen binnen de organisatie en de leidinggevende vindt het van belang dat de pedagogisch medewerkers achter deze richtlijnen staan.

4.2 Databronnen

De databronnen die gebruikt zijn in het onderzoek zijn individuele personen en literatuur.

Individuele personen: De kennis van de leidinggevende is benut in het onderzoek. De leidinggevende is gebruikt als databron om gegevens over zijn organisatie en zijn ideeën en opvattingen te verkrijgen. Dit is gebeurd door middel van een interview. Dit interview heeft plaatsgevonden op de 'Praktijk voor Leren en Gedrag'. Er is voor deze locatie gekozen, omdat dit een veilige omgeving is voor de leidinggevende. Door de veilige omgeving wordt de kans groter dat de leidinggevende meer rust heeft en zich beter op het interview kan concentreren (Plooi, 2008). Tijdens het afnemen van de interviews is er voor gekozen om de leidinggevende te interviewen door twee onderzoekers. Deze keuze is gemaakt zodat één onderzoeker de hoofdvragen kon stellen en de tweede onderzoeker de diepte in kon gaan. Met twee onderzoekers is de kans groter dat er meer diepte interview vragen ontstaan. De interviews met de pedagogisch medewerksters zijn door één onderzoeker afgenomen. Hier is voor gekozen om te voorkomen dat de pedagogisch medewerkers zich geïntimideerd voelden. Het is van belang dat de pedagogisch medewerkers zich veilig voelen, hierdoor is de kans groter dat er betrouwbare informatie wordt verteld.

Aan de hand van het interview met de leidinggevende is onderzocht wat zijn ideeën zijn over de richtlijnen van pedagogisch handelen van de pedagogisch medewerkers binnen 'De Klimboom'. Door deze informatie kan de deelvraag 'Wat heeft de 'Praktijk voor Leren en Gedrag' nodig om een bijdrage te kunnen leveren aan het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers binnen peuterspel-activiteitencentrum 'De Klimboom'?' beantwoord worden. Ook worden de drie pedagogisch medewerkers van 'De Klimboom' in het onderzoek benut. Zij zijn bevraagd naar hun ideeën en opvattingen en wat zij nodig denken te hebben om pedagogisch verantwoord te kunnen handelen. 'De Klimboom' zal gedraaid worden door de pedagogisch medewerkers.

Het is belangrijk dat de kennis en de ideeën van deze medewerkers betrokken worden in ons onderzoek om meer zicht te krijgen op de behoeften die deze medewerkers hebben. Uiteindelijk zullen de pedagogisch medewerkers moeten handelen vanuit deze richtlijnen en zich erin kunnen vinden. Op deze manier wordt er antwoord gegeven op de deelvragen: *‘Wat heeft de ‘Praktijk voor Leren en Gedrag’ nodig om een bijdrage te kunnen leveren aan het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers binnen peuterspel-activiteitencentrum ‘De Klimboom’?’* en *‘Wat hebben de pedagogisch medewerkers nodig met betrekking tot het pedagogisch werken binnen ‘De Klimboom’?’*.

Literatuur: Er wordt tijdens het onderzoek gebruik gemaakt van onderzoeksrapporten, scripties en boekwerken waarin methodieken beschreven staan die gehanteerd kunnen worden om richtlijnen van handelen vast te leggen.

De leidinggevende vindt het belangrijk om de richtlijnen van ‘De Klimboom’ theoretisch te onderbouwen volgens de theorie van Vygotsky, Piaget en Bowlby. De inhoud van de theorieën staan in de literatuur beschreven. Er wordt hierbij geen gebruik gemaakt van praktijkonderzoek, omdat er weinig tot geen instellingen zijn die specifiek met deze theorieën werken.

De volgende deelvraag wordt met deze literatuur beantwoord: *‘Hoe kunnen de theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby de basis vormen voor het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers in het peuterspel-activiteitencentrum ‘De Klimboom’?’*.

Tijdens het onderzoek zijn er verschillende boeken en websites geraadpleegd zodat er inzicht wordt verkregen in de verschillende manieren van het vastleggen van richtlijnen binnen een organisatie. Op deze manier wordt de deelvraag *‘Op welke manier kunnen de richtlijnen en uitgangspunten van de pedagogisch medewerkers in een kindercentrum worden vastgelegd?’* onderzocht.

4.3 Dataverzamelingstechnieken

Door middel van bovengenoemde databronnen is er op zoek gegaan naar de benodigde gegevens en informatie, omtrent de vraagstelling. Om dit te doen kunnen er verschillende manieren, onderzoeksinstrumenten of dataverzamelingstechnieken gebruikt worden. De verschillende dataverzamelingstechnieken zijn in te delen in 3 hoofdgroepen: ondervragen, observeren en inhoudsanalyse (Migchelbrink, 2008). Tijdens het onderzoek is er vooral gebruik gemaakt van de onderdelen ondervragen en inhoudsanalyse. Deze onderdelen zijn het meest relevant voor het onderzoek.

De leidinggevende en alle pedagogisch medewerkers worden door middel van een interview ondervraagd. Er is gekozen voor een individuele, face-to-face ondervraging. Dit wil zeggen dat de interviewer in lijfelijke aanwezigheid is van de geïnterviewde persoon. Er is gekozen voor een face-to-face ondervraging, omdat dit veel voordelen heeft. Één van deze voordelen is dat er dieper op redeneringen van individuele personen ingegaan kan worden. Een tweede voordeel van een face to face ondervraging is de mogelijkheid om de gezichtsuitdrukkingen en lichaamshouding van de ondervraagde mee te nemen in de vragen. Er kan op deze manier meta-communicatie ingezet worden wanneer de interviewer zich bijvoorbeeld afvraagt of de ondervraagde de vraag begrepen heeft. Een laatste voordeel is dat door middel van een mondelinge ondervraging onduidelijke vragen toegelicht kunnen worden (Migchelbrink, 2008).

Een nadeel van een individuele, face to face en mondelinge ondervraging is dat er veel meer tijd nodig is om veel mensen te bereiken en gegevens te verzamelen. Omdat het peuterspel-activiteitencentrum ‘De Klimboom’ kleinschalig is, is dit geen groot nadeel voor ons onderzoek. Hierdoor is er de mogelijkheid om alle medewerkers te ondervragen en zo de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten (Migchelbrink, 2008).

In het onderzoek is gebruik gemaakt van een halfgestructureerd interview. Dit wil zeggen dat er van tevoren een topiclijst gemaakt is. In deze lijst is er vooraf vastgesteld welke onderwerpen er aan bod zouden moeten komen om antwoord te krijgen op de gestelde deelvragen. De topiclijsten worden weergegeven in bijlage 2. De vragen die tijdens het interview gesteld zijn, zijn open van aard. Op deze manier is de mogelijkheid open gehouden dat de geïnterviewde medewerkers een eigen mening of interpretatie kunnen geven en dat er doorgevraagd kan worden op de vastgelegde topiclijst (Migchelbrink, 2008).

Tijdens het onderzoek is er gebruik gemaakt van de dataverzamelingstechniek 'inhoudsanalyse'. Inhoudsanalyse wordt gebruikt voor het verkrijgen van gegevens uit onder andere documenten en uit de media (Migchelbrink, 2008). De inhoudsanalyse is uitgevoerd door boeken en internet te raadplegen over de theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby. Tevens zijn deze bronnen geraadpleegd om inzicht te krijgen in de verschillende manieren van het vastleggen van richtlijnen en uitgangspunten.

4.4 Validiteit en betrouwbaarheid

In het onderzoek is er rekening gehouden met validiteit en betrouwbaarheid. Validiteit wil zeggen dat de verzamelde gegevens, de onderzochte werkelijkheid weerspiegelen. De betrouwbaarheid betekent het vertrouwen in de werkwijze tijdens het onderzoek. Het gaat om de nauwkeurigheid en zorgvuldigheid in het onderzoek (Migchelbrink, 2008).

Om ervoor te zorgen dat er sprake is van validiteit en betrouwbaarheid, is het onderzoek zoveel mogelijk onderbouwd. Alle stappen staan beschreven en de beslissingen zijn duidelijk verantwoord zodat anderen het onderzoek kunnen controleren. Het praktijkonderzoek heeft plaatsgevonden met meerdere betrokkenen van verschillende niveaus: de leidinggevende en de pedagogisch medewerkers. Het is van belang om zo nauwkeurig en zorgvuldig mogelijk te werken. Om te voorkomen dat er zaken over het hoofd worden gezien of uitkomsten van het interview anders worden geïnterpreteerd, zijn de gegevens na het interview direct uitgewerkt. Het getranscribeerde interview is toegestuurd naar de desbetreffende medewerker en er is gevraagd om feedback en goedkeuring.

Tijdens de contactmomenten met de leidinggevende is de stand van zaken betreffende het onderzoek met hem besproken. Hierdoor wordt de betrouwbaarheid van ons onderzoek vergroot.

5. Ordening en interpretatie

De interviews die zijn afgenomen in het praktijkonderzoek zijn getranscribeerd en verwerkt in codeerschema's. De getranscribeerde interviews worden weergegeven in bijlage 3. Tijdens het coderen is er gebruik gemaakt van het open coderen vanuit de verzamelde gegevens. Er is gekozen voor open coderen, omdat hierdoor de kans wordt vergroot om meer informatie te verkrijgen uit het interview. Op deze manier kunnen alle antwoorden van de respondenten verwerkt worden in het onderzoek.

In bijlage 4 is een fragment uit de interviews verwerkt, samen met een codeerschema voor dit interview. Hieronder wordt beschreven welke werkwijze met betrekking tot het coderen gehanteerd is tijdens het onderzoek. Zowel de interviews die gehouden zijn met de pedagogisch medewerkers als het interview met de leidinggevende zijn gecodeerd.

Om de geanalyseerde gegevens zo betrouwbaar mogelijk te verwerken is er individueel gecodeerd. Elk interview is afzonderlijk drie keer gecodeerd. Dit is gedaan door de interviews door te lezen en te verdelen in fragmenten. Uit de verschillende fragmenten zijn de opgevallen woorden onderstreept en vastgelegd in een trefwoord. Deze labels zijn in een tabel gezet die weergegeven wordt in bijlage 4. Er is voor deze verwerking van de labels gekozen, omdat er op deze manier een overzicht gecreëerd wordt. Door dit overzicht werd er duidelijk welke labels met elkaar overeen kwamen, tussen de verschillende interviews. Hier kon een label aangehangen worden, die het beste bij het fragment paste. Vervolgens zijn de fragmenten met labels ondergebracht in verschillende overkoepelende groepen. Er is een abstract label aan gehangen.

Doordat de verschillende interviews individueel gecodeerd zijn, zijn de schema's met labels en groepen vervolgens naast elkaar gelegd. Door verschillende interpretaties en opvattingen waren er enkele verschillen te ontdekken. Na overleg is er een centraal label aangehangen die voor de verschillende interviews toepasbaar was.

Enkele labels konden herordend worden. De kennis van Vygotsky, Piaget en Bowlby konden samengevoegd worden tot 'kennis theorieën'. De labels die hieraan gekoppeld zijn, zijn: 'meerwaarde' en 'praktisch beschreven'.

Doordat de pedagogisch medewerkers vrijwel hetzelfde geantwoord hadden op deze vragen en er ook dezelfde labels aan gehangen waren, is er besloten om deze te hercoderen tot de eerder genoemde labels. Ten slotte is er aan de hand van de verkregen informatie een antwoord geformuleerd op de gestelde deelvragen die met deze afgenomen interviews beantwoord worden.

Het praktijkonderzoek heeft ervoor gezorgd dat de behoeften van de leidinggevende en de pedagogisch medewerkers in kaart zijn gebracht. Hieruit is gebleken dat er een duidelijke overeenstemming is tussen de behoeften van de leidinggevende en alle pedagogisch medewerkers. De verwachtingen en het doel van de leidinggevende omtrent het pedagogisch verantwoord handelen door de pedagogisch medewerkers zijn duidelijk weergegeven. Uit het onderzoek is gebleken dat de pedagogisch medewerkers nog weinig tot geen kennis beschikken omtrent de theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby. Dit is echter wel een eis van de leidinggevende om pedagogisch verantwoord te kunnen handelen binnen zijn organisatie en zal dus meegenomen worden in het verdere onderzoek.

6. Resultaten

6.1 Deelvraag 1

Wat heeft de 'Praktijk voor Leren en Gedrag' nodig om een bijdrage te kunnen leveren aan het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers binnen peuterspel-activiteitencentrum 'De Klimboom'?

Door middel van het interview met de leidinggevende is antwoord verkregen op deze deelvraag. De leidinggevende vindt het belangrijk dat alle pedagogisch medewerkers inbreng kunnen hebben in de beslissingen die hij neemt. Hij vindt het belangrijk dat er rekening wordt gehouden met de mening van deze medewerkers. Daarbij heeft hij respect hoog in het vaandel staan. Hij behandelt de pedagogisch medewerkers met respect en verwacht dat dit ook onderling gebeurt.

Het doel die de leidinggevende met 'De Klimboom' wil nastreven is dat een peuter zich zelfstandig kan ontwikkelen op motorisch, sociaal en cognitief niveau door middel van exploratie en spel. Hij vindt het belangrijk dat de pedagogisch medewerkers zich verdiepen in de theorieën van Vygotsky, Bowlby en Piaget, zodat deze theorieën als uitgangspunten genomen kunnen worden voor het pedagogisch verantwoord handelen en het behalen van het doel.

Op de vraag wat de leidinggevende onder pedagogisch verantwoord handelen verstaat kwamen een aantal kernwoorden naar voren die hij centraal wil laten staan. Hij vindt het belangrijk dat er op de juiste manier met veiligheid wordt omgegaan, dat de pedagogisch medewerkers zich kunnen verantwoorden, dat er ruimte is voor exploreren en dat er een open communicatie plaatsvindt met de ouders en collega's onderling. De vaardigheden die de pedagogisch medewerkers moeten bezitten om pedagogisch verantwoord te kunnen handelen zijn volgens de leidinggevende: echtheid in de relatie, kennis, enthousiasme, betrokkenheid, goed kunnen communiceren en een positieve instelling hebben. Wat volgens de leidinggevende nodig is om pedagogisch verantwoord te kunnen handelen is een plan van aanpak met richtlijnen die toepasbaar zijn in de praktijk. Hij vindt het belangrijk dat de praktijk en de theorie samenvallen tot praktische richtlijnen. Hierin moet het handelen van de pedagogisch medewerkers centraal staan. De leidinggevende zou eventueel een extra hoofdstuk toevoegen gericht op beleidsaspecten.

6.2 Deelvraag 2

Op welke manier kunnen de richtlijnen van de pedagogisch medewerkers in een kindercentrum worden vastgelegd?

Pedagogisch beleidsplan

Een pedagogisch beleidsplan maakt duidelijk hoe een organisatie werkt en waarom de organisatie dat zo doet. Het biedt een richtlijn voor het pedagogisch handelen van de pedagogisch medewerkers. Een pedagogisch beleid laat zien wat de visie is van een kindercentrum, wat het doel is en hoe dat zich uit in het handelen ten aanzien van de begeleiding van de kinderen. Een pedagogisch beleidsplan is een richtlijn voor het personeel. Het is bovendien een middel voor de ouders om het kindercentrum beter te leren kennen. Voor hen wordt het duidelijk waar de instelling voor staat, wat zij belangrijk vinden in de opvoeding van kinderen en op welke manier dit uitgevoerd wordt. Een pedagogisch beleidsplan biedt de instelling de mogelijkheid om zich te profileren en zich verder te ontwikkelen, biedt de leidster een houvast in het werken met de kinderen, de ouders een mogelijkheid om wel of niet voor het kindercentrum te kiezen en het levert een goed pedagogisch klimaat op voor de kinderen.

Een nadeel van een pedagogisch beleidsplan is dat de verbinding tussen beleid en praktijk vaak moeilijk blijkt te zijn. Het beleidsplan blijft vaak in de kast liggen of elke pedagogisch medewerker geeft zijn/haar eigen invulling eraan, zonder dat erover gesproken wordt (Schreuder, Dijk & Vroonhof, 2000).

Pedagogisch werkplan

Dit is een vertaling van het pedagogisch beleid naar het werken in de praktijk. Dit kan een apart document zijn naast het pedagogisch beleidsplan, maar het kan ook een onderdeel zijn van het beleidsplan (Schreuder, Dijk & Vroonhof, 2000).

Adviesrapport

In een adviesrapport wordt beschreven wat onderzoekers adviseren of voorstellen. Het adviesrapport heeft een adviserende centrale vraag en kent de volgende vraagstructuur:

- Wat is het probleem precies?
- Waarom is het een probleem?
- Wat zijn de oorzaken van het probleem?
- Wat zijn de mogelijke oplossingen?
- Wat is het advies?

Onder deze vraagstructuur zijn allemaal deelvragen te plaatsen. In het eerste hoofdstuk kan er beschreven worden wat en waarom het een probleem is en wat de oorzaken zijn. In het tweede hoofdstuk kunnen er mogelijke oplossingen beschreven worden. En in het laatste hoofdstuk wordt er uiteindelijk geadviseerd hoe er verandering kan plaatsvinden (Vilsteren, 1997).

Plan van aanpak

In een plan van aanpak wordt beschreven wat de organisatie wil bereiken en hoe er aan de doelen gewerkt gaat worden. De werkwijze van de organisatie wordt beschreven, zodat het voor de medewerkers duidelijk is hoe zij pedagogisch verantwoord kunnen handelen.

6.3 Deelvraag 3

Hoe kunnen de theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby de basis vormen voor het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers in het peuterspel-activiteitencentrum 'De Klimboom'?

• **Uitwerking praktijkonderzoek**

De leidinggevende heeft gekozen voor de theorieën Vygotsky, Piaget en Bowlby aangezien zij al een aardige staat van dienst hebben bewezen. Hij vindt het van belang dat niet alle theorieën geheel uit worden gewerkt, maar dat het product zich richt op de doelgroep van 'de Klimboom'.

De leidinggevende heeft voor de onderwijspsycholoog Lev Vygotsky gekozen omdat de zone van de naaste ontwikkeling hier centraal staat. De ontwikkeling blijft altijd doorgaan, ook al wordt dit niet altijd gezien. Vygotsky kan goed gekoppeld worden aan Piaget en Bowlby. De pedagogisch medewerkers behoren goed te kijken en een signaalfunctie te hebben naar de kinderen om de theorie van Vygotsky na te kunnen streven. Observeren is hier een belangrijk onderdeel van.

De pedagogisch medewerkers behoren de motorische ontwikkeling, drama en dans en rollenspellen te stimuleren. Een ander onderdeel is het aanbieden van ontwikkelingsgericht spelmateriaal waardoor het kind wordt uitgedaagd om naar de zone van de naaste ontwikkeling te komen.

De leidinggevende heeft voor de ontwikkelingspsycholoog Jean Piaget gekozen aangezien hierin de ontwikkelingsstadia goed naar voren komen. Hij vindt het van belang dat de stadia worden versimpeld zodat de pedagogisch medewerkers met deze theorie kunnen werken. Hij vindt het belangrijk dat de pedagogisch medewerkers weten wat het volgende stadium is van de ontwikkeling van het kind. De theorie van Piaget kan de basis vormen voor pedagogisch verantwoord handelen wanneer de verschillende stadia beschreven staan tot het vijfde jaar van het kind.

De leidinggevende heeft voor de psychiater Edward John Mostyn Bowlby gekozen aangezien in deze theorie de hechting van de kinderen goed naar voren komt. De theorie van Bowlby past goed bij de leidinggevende, hij vindt ook dat er plaats is voor meerdere hechtingsfiguren. Als de pedagogisch medewerker er voor het kind is, is dit voldoende. De ouder hoeft niet continu bij het kind aanwezig te zijn. De leidinggevende vindt het belangrijk dat de pedagogisch medewerkers echtheid uitstralen in de relatie. Ze moeten bewust worden van de manier van denken van de kinderen.

Het vastleggen van de richtlijnen wil de leidinggevende het liefst in een praktisch plan van aanpak. Hierin moet een hoofdstuk bijgevoegd worden met beleidsaspecten. De kern van het plan van aanpak is het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers.

• **Uitwerking literatuuronderzoek**

Vygotsky

Lev Vygotsky (1896 – 1934) is een Russische onderwijspsycholoog en heeft veel onderzoek gedaan naar de manier waarop kinderen leren. De basis van deze theorie wordt weergegeven in bijlage 5. In Vygotsky zijn theorie staat centraal dat kinderen leren door samen met volwassenen of leeftijdsgenoten activiteiten te ondernemen. Hij onderscheidt de zone van de actuele ontwikkeling en de zone van de naaste ontwikkeling. Met de zone van de actuele ontwikkeling bedoelt Vygotsky wat een kind zelfstandig kan volbrengen, zonder dat hij/zij hulp krijgt. Met de zone van de naaste ontwikkeling bedoelt Vygotsky wat een kind nog niet zelfstandig kan, maar wel wanneer hij/zij hulp krijgt. Deze laatste zone laat zien waar een kind in zijn ontwikkeling mee bezig is. De gedachte achter deze theorie is dat kinderen het meest leren van taken en activiteiten die net een beetje moeilijker zijn dan wat ze al zelf kunnen. Door aan te sluiten op wat het kind al wel kan en te helpen bij wat hij/zij nog net niet kan, doen kinderen vaardigheden en kennis op die het alleen nog niet had kunnen verwerven. Op deze manier wordt er een ontwikkelingsproces in gang gezet (Hogenes, e.a., 2009).

De manier van werken volgens de theorie van Vygotsky vraagt een actieve houding van de pedagogisch medewerkers binnen 'De Klimboom', want zij geven vorm aan de zone van de naaste ontwikkeling. Dit houdt in dat de pedagogisch medewerkers goed kunnen kijken en luisteren naar de kinderen, uitdagende spelactiviteiten kunnen bedenken, kinderen in groepjes of tweetallen laten samenwerken en nagaan wat een kind bereikt heeft tijdens de activiteit.

Wanneer de pedagogisch medewerkers het kind begeleiden en stimuleren bij dingen die het nog net niet zelfstandig kan, ontstaan de leermomenten waarmee kinderen steeds boven zichzelf uitstijgen. Het is de bedoeling dat de pedagogisch medewerkers precies zoveel hulp bieden, zodat kinderen een taak zelf met succes kunnen uitvoeren (Vyvoj, z.j.).

De pedagogisch medewerkers kunnen ervoor zorgen dat gezamenlijke activiteiten tot stand komen. Zij sturen aan op gezamenlijke aandacht, zoeken aansluiting bij wat het kind bezighoudt en betreft ook andere kinderen daarin (Janssen-Vos, 2008).

Omdat niet alle kinderen zich op dezelfde manier ontwikkelen, is het leren kijken naar kinderen erg belangrijk, volgens Vygotsky. Dit kunnen pedagogisch medewerkers doen door veel te observeren, door na te denken over wat er gebeurt en door te kijken naar welke activiteiten en materialen een kind verder kan helpen. Het verschilt per kind hoe de begeleiding eruit ziet. Zo heeft het ene kind veel uitleg en concrete voorbeelden nodig en het andere kind heeft bijvoorbeeld maar een paar aanwijzingen nodig. Het is belangrijk dat een pedagogisch medewerker dit goed in de gaten houdt, want kinderen moeten niet afhankelijk worden van de hulp van volwassenen. Vygotsky gaat ervan uit dat kinderen zelf initiatieven moeten nemen, leren plannen en de verantwoordelijkheid dragen die zij aankunnen. Alleen bij de activiteiten die de kinderen nog niet helemaal zelfstandig kunnen, helpt de pedagogisch medewerker het kind. De medewerker biedt het kind op dat moment actief nieuwe mogelijkheden. Dit doet een medewerker door aan te sluiten bij waar kinderen mee bezig zijn en onderwerpen uit de alledaagse werkelijkheid aan te bieden.

Een voorwaarde voor positieve interacties met kinderen is dat de pedagogisch medewerkers hoge verwachtingen hebben van deze kinderen. Wie hoge verwachtingen heeft, en dat blijft uitspreken, ondersteunt het zelfvertrouwen van het kind. Om de verwachtingen hoog te kunnen houden is het belangrijk dat een pedagogisch medewerker gevoelig is voor signalen die kinderen afgeven. Hij/zij kijkt en luistert goed en neemt tijd voor de verhalen van de kinderen. Het is van belang dat de pedagogisch medewerkers zich proberen te verplaatsen in de denkwereld van kinderen en hen het gevoel geven dat ze welkom zijn en fouten mogen maken.

Er is wel een risico op een stagnerende ontwikkeling. Er zijn een aantal basiskenmerken geformuleerd die deze kans verkleinen, namelijk: vrij zijn van emotionele belemmeringen, een gezond zelfvertrouwen en nieuwsgierig zijn. Het is van belang dat de pedagogisch medewerkers ervoor zorgen dat peuters zich als gewaardeerde en geliefde personen in sociale contacten leren zien. Zij zoeken dus altijd naar de kwaliteiten van kinderen in plaats van hun tekorten (Janssen-Vos, 2008).

Voor het onderzoek worden de uitgangspunten van Ontwikkelingsgericht Onderwijs belicht op het gebied van spel. Dit omdat zij gebruik maken van de ontwikkelingsgerichte theorie van Vygotsky. Ontwikkelingsgericht Onderwijs maakt gebruik van rollenspelen. Tijdens het rollenspel en bij de voorbereiding vinden veel interacties plaats tussen kinderen en volwassenen en daar leren kinderen van. De interacties met volwassenen en met kinderen van verschillende ontwikkelingsniveaus helpen het kind verder in de ontwikkeling. De zone van de naaste ontwikkeling kan hier goed worden toegepast. Bij de theorie ligt de nadruk op gezamenlijke spelactiviteiten in kleine groepjes waaraan kinderen met een verschillend ontwikkelingsniveau aan deelnemen, zodat ze van elkaar kunnen leren (Janssen-Vos, 2008).

Bij Ontwikkelingsgericht Onderwijs wordt ook gebruik gemaakt van zelfstandig werken rond bepaalde thema's. De ruimte moet zo ingericht worden dat kinderen zelfstandig aan de slag kunnen in een omgeving die voldoende uitdaging heeft voor elk kind. Je kunt de ruimte bijvoorbeeld indelen in hoeken met verschillende thema's. De thema's komen uit de sociaal-culturele werkelijkheid van het kind, waarmee het kind de wereld om zich heen kan ontdekken. Een tweede criterium is dat het thema ruim genoeg is, verschillende deelinhouden of subthema's omvat en het laatste criterium is dat er verder gekeken wordt dan wat de interesse van de kinderen al heeft. Het gaat erom een nieuwe wereld te openen voor de kinderen en nieuw enthousiasme te wekken. Voor peuters is dit thematisch aanbod al erg belangrijk. Zij zijn nog wel vooral bezig met bewegingspel en manipulerend spel met voorwerpen, maar voor de spelontwikkeling is het van belang om thema's in te brengen. Dit bevordert het rollenspel over spelverhalen. Het is belangrijk om de thema's samen met de kinderen te kiezen. De pedagogisch medewerker zorgt voor verschillende activiteiten waaruit kinderen kunnen kiezen. De activiteiten moeten de cognitieve, emotionele en/of sociale ontwikkeling van een kind stimuleren. Een kind kan daardoor zelf kiezen wat hij/zij wil doen en wat aansluit bij zijn mogelijkheden en behoeften (Janssen-Vos, 2008).

- *Spelontwikkeling bij kinderen*

Kinderen verschillen volgens Vygotsky in interesses, maar hebben wel op verschillende momenten in hun ontwikkeling allemaal een voorkeur voor een bepaald type activiteiten.

Zo hebben twee- en driejarigen de voorkeur voor manipulerend spel met voorwerpen. Zij vinden het interessant om te stapelen, gieten, rollen enz. Dit zorgt voor rust en zelfvertrouwen bij kinderen. Het is daarom goed om altijd gelegenheid te bieden om met zand en water te kunnen spelen en met klosjes garen, busjes, trommels enz. Deze kinderen laten in het spel al zien dat ze zich richten op de volwassen-rol, zoals moeder spelen van een pop (hun baby). Ze sturen hun eigen handelen door middel van taal. Als de voorwerpen een rol in het spel hebben gekregen, gaat een kind ook snel zelf een rol aannemen. Zo wekt manipulerend spel het rollenspel op.

De ontwikkeling van het rollenspel gaat gelijk op met de ontwikkeling van het constructiespel. Bij dit spel maken kinderen dingen, zoals huizen of hutten bouwen. Dit constructiespel wordt vaak meegenomen in het rollenspel (Janssen-Vos, 2008).

Bij het spelen met bepaalde thema's in hoeken gaat de aandacht van peuters eerst uit naar de voorwerpen. Daarnaast spelen zij ook de handelingen na van moeders en volwassenen. Een pedagogisch medewerker kan dit naspelen stimuleren door bijvoorbeeld een verhaal te vertellen. Er is dan nog geen sprake van interactief en thematisch spel. Maar de kinderen handelen al wel symbolisch: ze zijn zich ervan bewust dat ze doen alsof. Eigen ervaringen maar ook prentenboeken en de verteltafel zijn middelen om op verhaal te komen voor een rollenspel (Janssen-Vos, 2008).

Een taak van de pedagogisch medewerker is om de groep samen te stellen. Dit wordt op een zodanige manier gedaan dat de kinderen zoveel mogelijk van elkaar profiteren. Dit kun je doen door goedontwikkelde kinderen te laten spelen met minder goedontwikkelde kinderen. Of door kinderen in heterogene groepjes (verschillen in ervaring, vaardigheid en sekse) te plaatsen. Zij leren van elkaars ervaringen en vaardigheden (Janssen-Vos, 2008).

In de spelbegeleiding kan een pedagogisch medewerker verschillende rollen inzetten (Janssen-Vos, 2008):

- Binnen het spel doe je mee als medespeler in een rol die bij het spel hoort. Je volgt de stroom van het spel en laat de leiding bij de kinderen.
- Binnen het spel kun je ook als spelleider optreden. Dan probeer je het spel te verdiepen door nieuwe attributen in te brengen. In deze rol kun je weer spanning het verhaal brengen.
- Of je geeft buiten het spel adviezen of aanwijzingen.
- Of je vraagt of je mag meehelpen. Deze rol is vooral aan het begin van het spel geschikt, in de oriëntatie op wat de kinderen gaan doen, hoe en met wie of wat.
- Buiten het spel ben je ook belangrijk als waarnemer of publiek. Je laat op een non-verbale manier blijken dat je kijkt en waardeert wat er gebeurt. Of je geeft een kort mondeling commentaar.

Naast de hierboven benoemde uitgangspunten, kan er bij Vygotsky ook uitgegaan worden van de volgende punten (Janssen-Vos, 2008):

- Werken aan een goede relatie:
Ten eerste moet er gezorgd worden voor betekenisvolle activiteiten waarin de kinderen zich prettig voelen. Het is belangrijk om tijd te geven, aan te moedigen, te verkennen wat ze kunnen doen, met welke kinderen en wat de omgeving te bieden heeft.
Het is van belang dat de kinderen doen wat ze willen. Het is belangrijk om vragen te stellen en gedachten te delen. Het is van belang dat de pedagogisch medewerker zich inleeft en een band scheidt om samen op te kunnen trekken. De pedagogisch medewerker kan zich het best inleven en verkennen wanneer zij zich aansluit bij de activiteit. De pedagogisch medewerker behoort te erkennen.
Om aan de praat te raken wordt de inbreng van de kinderen gevolgd en interesse getoond. Daarvoor kunnen drie typen reacties gebruikt worden:
 - Ruimte scheppen: de pedagogisch medewerker geeft ruimte door stil te zijn, korte uitnodigende reacties
 - Revoicing: de pedagogisch medewerker ontvangt de inbreng van een kind en herformuleert die. Daarmee wordt de formulering van het kind geschikt gemaakt voor het vervolg van het gesprek.
 - Vragend verdergaan: vooral open vragen activeren de kinderen en helpen om hardop te denken met elkaar.

Informeel conversaties, bijvoorbeeld tijdens het opruimen of afwassen, brengen kinderen gemakkelijker aan de praat dan meer formele gesprekken in de kring. Met deze inspanningen levert de pedagogisch medewerker bijdragen aan de basiskennissen. De kinderen worden zo geholpen om zich emotioneel vrij te voelen, zelfvertrouwen op te bouwen en nieuwsgierig te zijn naar wat er te beleven valt in de groep. Zo kan de belangstelling groeien voor gezamenlijke activiteiten en kan verbondenheid in de groep ontstaan.

- Samen een rijke speel-leeromgeving opbouwen:
Een juiste speel-leeromgeving motiveert om aan activiteiten deel te nemen. Een juiste omgeving is er als middelen en materialen aanwezig zijn die veel handelings-, ervarings- en leermogelijkheden bieden. De kwaliteit van de materialen telt, niet zozeer de veelheid. Het is van belang dat de materialen zo echt en functioneel mogelijk zijn. Het is van belang dat de materialen herkenbaar zijn, hanteerbaar zijn en aanzet geven tot handelingen. Zo kan een kind er zelf betekenis aan geven. Regelmatig materiaal toevoegen of wisselen levert vaak nieuwe spelimpulsen op.
Het is de bedoeling dat de pedagogisch medewerkers de omgeving samen met de kinderen opbouwen. Er wordt dan gevraagd naar hun ideeën over wat ervoor nodig is om activiteiten ook echt uit te kunnen voeren.

Piaget

Jean Piaget (1896 – 1980) is een Zwitserse ontwikkelingspsycholoog. De basis van deze theorie wordt weergegeven in bijlage 5. Piaget onderscheidt verschillende fasen in de ontwikkeling van het kind. De peuters en kleuters doorgaan volgens Piaget de pre-operationele fase. Het grote verschil met de vorige fase, de sensomotorische fase, is dat het kind nu over een groter cognitief vermogen beschikt. In de pre-operationele fase heeft het kind wel besef van een vaste volgorde van verschijnselen op zichzelf, maar ziet nog niet de logica van wat ze onderling met elkaar te maken hebben. Een voorbeeld: Ranja in een groot glas lijkt minder dan ranja in een klein glas. Het kind zal dat ook zo benoemen terwijl de hoeveelheden evenredig zijn. De manier van werken volgens de theorie van Piaget vraagt een actieve houding van de pedagogisch medewerkers, want zij geven vorm aan het stimuleren van de denkontwikkeling. Het is van belang dat de pedagogisch medewerkers goed kijken en luisteren naar de kinderen. Ze kunnen uitdagende spelactiviteiten begeleiden, kinderen in groepjes of tweetallen laten samenwerken en nagaan wat een kind bereikt heeft tijdens de activiteit. Deze manier van werken komt overeen met de theorie van Vygotsky. Met de theorie van Vygotsky is het ook van belang dat de pedagogisch medewerkers een actieve houding hebben, zoals eerder beschreven. De theorie van Piaget is gebaseerd op interactie. De pedagogische medewerkers kunnen zich richten op datgene wat het sterkst is bij ieder kind. De pedagogisch medewerker gaat er dan vanuit dat het denken bij kinderen van binnenuit komt. Hij/zij probeert geduld op te brengen en verschillen te accepteren.

Volgens Piaget zijn alle menselijke handelingen doordrongen van denken, maar niet steeds op hetzelfde niveau. Volgens Piaget kan er alleen intellectuele groei plaatsvinden als het kind op hoog niveau wordt aangesproken. De pedagogisch medewerker kan de ontwikkeling van het kind stimuleren door het kind uit te dagen naar een hoger niveau.

Voor kinderen in de leeftijd van 2 tot 4 jaar is het lastig om zich te verplaatsen in anderen. Het is van belang dat de pedagogisch medewerkers hier rekening mee houden (Kohnstamm, 2009).

Om een duidelijk beeld te krijgen van hoe het handelen van de pedagogisch medewerkers volgens Piaget eruit komt te zien, staan hieronder richtlijnen beschreven (Groot, 2001).

- *De pedagogisch medewerkers staan open voor experimenterend gedrag van de kinderen.*
Een aantal handvatten voor de pedagogisch medewerkers zijn: realistische verwachtingen hebben, positief gedrag benoemen, het kind aanmoedigen en geduld hebben, het kind zelf laten kiezen tussen verschillende mogelijkheden, begrip tonen voor frustraties en zijn gevoelens benoemen, beschikbaar zijn en duidelijke grenzen stellen.
- *De pedagogisch medewerkers motiveren het cognitieve vermogen van de peuters.*
Het motiveren kan gedaan worden door het complimenteren van de peuter en speelgoed aan te reiken voor de zone van de naaste ontwikkeling.
- *De pedagogisch medewerkers geven taal een belangrijke rol in de dagplanning.*
Dit kan gedaan worden door dagelijks een boekje voor te lezen. Het is ook van belang dat de voorwerpen die gebruikt worden benoemd worden. Zoals: stoel, tafel, klok etc.

- *De pedagogisch medewerkers geven het egocentrisme van het kind de ruimte.*
Deze ruimte kan gecreëerd worden door het kind in zijn waarde te laten en hem te laten experimenteren.
- *De pedagogisch medewerkers hebben oog voor object permanentie.*
Een voorbeeld hiervan is dat de pedagogisch medewerker bij het afscheid kan zeggen tegen het kind dat de moeder nu naar huis gaat en hem later op de dag weer komt ophalen.
- *De pedagogisch medewerkers staan open voor assimilatie.*
Het is van belang dat de pedagogisch medewerkers bewust zijn dat het kind zijn omgeving aanpast aan zijn mogelijkheden. Als een kind nog niet kan knippen, zou hij ook niet zo snel een schaar pakken. Een pedagogisch medewerker kan dit stimuleren, maar wanneer het kind nog niet aan de volgende fase toe is, is het van belang dat dit geaccepteerd wordt.
- *De pedagogisch medewerker houdt rekening met accommodatie.*
Het is van belang dat de pedagogisch medewerkers zich bewust van dat het kind zich aanpast aan zijn omgeving. Het kind laat zich door zijn omgeving beïnvloeden. Wanneer de groepsamenstelling van 'De Klimboom' bestaat uit 6 jongens, beïnvloed dit het gedrag van het kind. Het kind zou ander gedrag laten zien wanneer de groep bestaat uit 6 meisjes.

Er zijn ook een aantal richtlijnen voor de pedagogisch medewerkers die betrekking hebben op spelactiviteiten. Deze staan hieronder beschreven (Groot, 2001).

- *De pedagogisch medewerkers toont begrip voor het spel van het kind, zodat de kinderen steeds voldoende ruimte hebben om te spelen, zowel buiten als binnen.*
Belangrijk hierbij is dat er een speelhoek wordt gecreëerd die niet elke keer opgeruimd hoeft te worden. Het is van belang dat de speelruimte in contact staat met de leefruimte van de pedagogisch medewerkers, zodat het kind zich niet geïsoleerd voelt. Kinderen moeten kunnen spelen op een plek waar ze geen gevaar lopen en waar ze niet gauw gestoord dreigen te worden.
- *De pedagogisch medewerkers doen alle moeite om het spelende kind niet onnodig te onderbreken.*
Kinderen die weten dat ze vaak uit hun spel worden gehaald, zullen minder snel aan een spel beginnen. Het is van belang dat het kind zo min mogelijk wordt onderbroken in zijn spel.
- *De pedagogisch medewerkers laten de kinderen zoveel mogelijk met speelgoed en gebruiksvoorwerpen experimenteren om ervaringen op te doen.*
Door zelf de dingen te ontdekken leert een mens het best. Het is van een belang dat een kind zelf ontdekt hoe bepaalde handelingen werken. Laat het kind experimenteren met een voorwerp wat niet geschikt is voor zijn leeftijd. Dit kan leiden tot groei in zijn ontwikkeling.
- *De pedagogisch medewerkers letten erop dat zij hun kritiek nauwkeurig formuleren en zoveel mogelijk achterwege laten.*
Kinderen maken fouten. De manier van reageren op fouten van het kind heeft een uitwerking op de prestaties. Het is van belang dat er rekening wordt gehouden met de omstandigheden van het kind. Bekijk het kind van uit zijn context.
- *De pedagogisch medewerkers proberen het samen spelen met andere kinderen te stimuleren.*
Spel is sociaal gericht. In de peuter/kleuterperiode worden er sociale contacten ontwikkeld. Het is van belang dat nabootsing- en fantasiespelletjes in deze fase aan bod komen.
- *De pedagogisch medewerkers maken geen onderscheid in speelgoed voor jongens en meisjes.*
In een rollenspel verwerken kinderen emotionele ervaringen. Pedagogisch medewerkers doen er goed aan om rollenspellen te stimuleren, vooral die kinderen die zelf beginnen met rollenspellen. Geef kinderen materiaal en schep voldoende gelegenheid om het rollenspel te spelen.

Vygotsky en Piaget

Piaget heeft de ontwikkeling van kinderen onderverdeeld in verschillende fasen. Deze fasen ziet hij als universeel: bij ieder kind is dezelfde volgorde te zien. De fasen berusten deels op aangeboren gedrag en deels op aangeleerd gedrag. Voor Vygotsky is juist de wisselwerking met de culturele omgeving belangrijk. Hij gaat daarom ook niet uit van vaste fasen, maar hij ontkent ook niet dat rijping een rol speelt. In tegenstelling tot Piaget vindt Vygotsky dat leren voorafgaat aan de ontwikkeling.

Vygotsky en Piaget waren het er wel over eens dat leren niet gebaseerd is op informatie opslaan. Leren vraagt een actieve deelname van de persoon zelf. De persoon moet zelf met behulp van de gegeven informatie een beeld van de werkelijkheid opbouwen (Hogenes e.a., 2009).

Volgens de theoreticus Vygotsky is de zone van de naaste ontwikkeling een belangrijk onderdeel in de ontwikkeling. Piaget en Vygotsky zijn het op dit gebied met elkaar eens. Beide theorieën vinden het van belang dat de het kind wordt uitgedaagd op een wat hoger niveau.

Bowlby

De Britse psychiater Edward John Mostyn Bowlby (1907 - 1990) is de grondlegger van de gehechtheidstheorie. De basis van deze theorie wordt weergegeven in bijlage 5.

Bowlby beschrijft de hechtingsperiode aan de hand van verschillende levensjaren. Voor het onderzoek is het relevant om naar het tweede tot het vierde levensjaar te kijken. Vanaf het tweede levensjaar durft en kan het kind meer. Zo durft het kind steeds iets verder bij moeder vandaan te gaan en haar een enkele keer zelfs uit het oog te verliezen om haar vervolgens wel weer even op te zoeken om te zien of ze er nog wel is. Kinderen zijn vanaf hun tweede levensjaar motorisch in staat om dingen te doen waarvan zij cognitief gezien nog niet het besef hebben dat zij gevaarlijke of hinderlijke activiteiten ondernemen. Het weglopen bereikt hierbij een mijlpaal. Hierdoor kunnen er conflicten ontstaan tussen kind en moeder. Het kind durft in deze fase het risico aan te gaan dat hun moeder boos wordt (Kohnstamm, 2009).

Ervaringen die na het tweede levensjaar van een kind worden opgedaan, kunnen een eerder gevormde gehechtheid ondersteunen, maar ook bedreigen. Een pasgeboren baby zoekt zijn gevoel van veiligheid vooral in de lichamelijke nabijheid van de gehechtheidspersoon. Deze lichamelijke nabijheid zal nog tot het derde levensjaar een rol spelen binnen de hechting. Dit wordt na het derde levensjaar vervangen door praten en het uitwisselen van blikken van verstandhouding. Na het tweede levensjaar wordt het besef vergroot dat het kind de gehechtheidspersoon kan vertrouwen. Hierdoor is het kind minder tijd en energie kwijt in deze relatie maar kan het zich meer gaan richten op relaties met andere, bijvoorbeeld met leeftijdsgenoten. Buiten deze veranderingen komen er nog twee andere veranderingen bij kijken na het tweede levensjaar

1. Gehechtheidspersonen die buiten de gezinskring vallen worden belangrijker
2. De situaties waarbij gehechtheidsgedrag wordt uitgelokt veranderen bij het kind. Eerst was dit de scheiding met een ouder of verzorger, met het toenemen van de leeftijd kunnen nachtmerries, nachten, fantasieën en angsten hechtingsgedrag uitlokken. (Rigter, 2008)

Gekeken naar de hechting en de kinderopvang is het eigenlijk het beste als één pedagogisch medewerker niet meer dan drie kinderen onder haar hoede heeft, vooral als het om baby's en peuters gaat. Er wordt meer emotionele steun en zorg verleend. Dit zorgt samen voor een betere structuur dan bij de zorg voor vijf kinderen. Uit onderzoek is gebleken dat kinderen meer autonomie ontwikkelen, wanneer de pedagogisch medewerkers duidelijkere grenzen aan de kinderen stellen, maar ook af en toe het kind zijn eigen gangetje laat gaan (Kagjan, J, 1998).

Om een duidelijk beeld te krijgen van hoe het handelen van de pedagogisch medewerkers volgens Bowlby eruit komt te zien, staan hieronder richtlijnen beschreven (Reiling en Tavecchio, z.j.).

- Het is van belang dat een pedagogisch medewerker probeert om responsief en sensitief om te gaan met de kinderen die zij structureel begeleid. Hierdoor krijgt het kind meer vertrouwen in een ander en in zichzelf. Wanneer het kind zich meer op zijn gemak voelt zal het meer gaan exploreren en meer initiatief tonen. (Sensitief zijn is het aanvoelen van het kind. Responsief zijn betekent snel de benodigde aandacht aan het kind geven.)
- Het is van belang dat de dag voorspelbaar is voor het kind. Dit kan gecreëerd worden door een zekere regelmaat door de dag heen.
- De pedagogisch medewerker dient te beschikken over kennis van de ontwikkeling van het kind. Alleen op deze manier kunnen zij sensitief en responsief zijn naar het kind. Ze weten op deze manier op de verschillende behoeften van het kind in te gaan. Iedere leeftijd brengt namelijk andere behoeften met zich mee. Op deze manier wordt het inspelen op de ontwikkeling ook bevorderd. Ook is het belangrijk dat een pedagogisch medewerker evenwicht weet te vinden in het te veel of te weinig eisen van een kind, ook dit verschilt per leeftijdsfase.
- Een pedagogisch medewerker dient respect te hebben voor de autonomie van het kind (onder andere door het kind zelf situaties te laten ontdekken)
- Het is belangrijk dat ouders, als eerstverantwoordelijken voor hun kind, vertrouwen krijgen in de opvang. Overleg tussen ouders en pedagogisch medewerker is dus essentieel. Om het kind te kunnen begrijpen is het (soms) belangrijk te weten wat er thuis of tijdens de opvang is gebeurd.
- Het is bevorderlijk voor de ontwikkeling van het kind wanneer de pedagogisch medewerker de mogelijkheid heeft om de groepsruimte in te delen. Hierdoor heeft ze invloed op de manier waarop de kinderen zich ontwikkelen in de ruimte. Deze indeling heeft tevens ook invloed op het sensitieve en responsieve gedrag van de pedagogisch medewerker.
- Verticale leeftijdsgroepen zijn, vanuit de gehechtheidstheorie, te verkiezen boven groepen die zijn ingedeeld naar leeftijd, waar kinderen steeds van vaste leidster moeten wisselen.
- Wanneer de overgang van de ene pedagogisch medewerker naar een andere niet voorkomen kan worden, is het belangrijk dat deze, voor de kinderen, ingrijpende verandering zo soepel mogelijk verloopt. De overgangsfase dient goed te worden begeleid.

6.4 Deelvraag 4

Wat hebben de pedagogisch medewerkers nodig met betrekking tot het pedagogisch werken binnen 'De Klimboom'?

Aan de hand van het interview met de pedagogisch medewerkers is antwoord verkregen op deze deelvraag.

Onder pedagogisch verantwoord handelen verstaan de pedagogisch medewerkers respect voor het individuele kind, vertrouwen en veiligheid. Om pedagogisch verantwoord te kunnen handelen vinden zij dat er een open houding moet zijn, een kindvriendelijke omgeving, affiniteit met de doelgroep en een open communicatie met collega's en ouders.

In het interview met de pedagogisch medewerkers kwam naar voren dat er op dit moment behoefte is aan een product die als richtlijn genomen kan worden om pedagogisch verantwoord te kunnen handelen. Om dit te bereiken hebben zij kennis en praktische richtlijnen nodig. Onder 'praktisch' verstaan zij korte en heldere beschreven richtlijnen die op papier of digitaal in een document beschreven staan. Het document zouden zij niet in de ruimte ophangen, maar op een veilige plek opbergen. Zij vinden het niet noodzakelijk dat ouders dit lezen, behalve wanneer ze er naar vragen. Deze richtlijnen moeten op veel situaties toegepast zijn, zodat zij in verschillende situaties weten hoe zij pedagogisch verantwoord kunnen handelen. Alle pedagogisch medewerkers zijn het er over eens dat de theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby een meerwaarde zijn voor 'De Klimboom'. Ook staan zij ervoor open om zich hierin te verdiepen. Uit het interview is gebleken dat zij deze kennis minimaal beschikken. Zij vinden dat wanneer de theorieën worden toegespitst op de doelgroep en praktisch worden beschreven, dit een handleiding kan zijn voor het pedagogisch verantwoord handelen.

Op dit moment is er nog geen dergelijke handleiding met richtlijnen ontwikkeld voor 'De Klimboom'. De pedagogisch medewerkers vinden het wel een meerwaarde wanneer dit vastgelegd wordt. De doelen van 'de Klimboom' zijn volgens de pedagogisch medewerkers een ongedwongen sfeer creëren, de kinderen stimuleren, samen spelen, de kinderen voorbereiden op de basisschool en veiligheid bieden aan de kinderen. De benodigheden die zij daarvoor nodig hebben zijn pictogrammen, respect, de kinderen stimuleren, enthousiast zijn, overleg en collega's. De doelen moeten volgens de pedagogisch medewerkers ook praktisch in richtlijnen beschreven staan.

7. Conclusie en discussie

7.1 Conclusie

Middels de onderstaande conclusie kan er antwoord gegeven worden op de centrale vraag, *'Hoe kan de organisatie 'Praktijk voor Leren en Gedrag' ervoor zorgen dat de pedagogisch medewerkers binnen peuterspel - activiteitscentrum 'De Klimboom', pedagogisch verantwoord handelen?'*

De resultaten van het praktijkonderzoek laten zien dat er een duidelijk overeenstemming is op het gebied van pedagogisch verantwoord handelen binnen 'De Klimboom'. De leidinggevende en de pedagogisch medewerkers zijn het eens over de vormgeving van de richtlijnen omtrent het pedagogisch verantwoord handelen. Zowel de medewerkers als de leidinggevende hebben aangegeven het prettig te vinden wanneer de richtlijnen beschreven staan in een tastbaar en praktisch product. Onder 'praktisch' verstaan zij korte en heldere beschreven richtlijnen die op papier of digitaal in een document beschreven staan. Op deze manier kunnen de pedagogisch medewerkers pedagogisch verantwoord handelen. De theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby vormen daarvoor een belangrijk uitgangspunt. In de huidige situatie wordt er nog niet gehandeld vanuit deze theorieën. Er wordt veelal gecommuniceerd over de dagindeling en de gebeurtenissen binnen 'De Klimboom'. Via deze manier proberen de pedagogisch medewerkers pedagogisch verantwoord te handelen. Er wordt nog niet gehandeld vanuit de theorieën omdat de kennis hierover minimaal is. De pedagogisch medewerkers hebben aangegeven open te staan zich te willen verdiepen in de theorieën. Er is nog geen dergelijke handleiding waarin de richtlijnen voor het handelen van de pedagogisch medewerkers beschreven staan. Tevens vinden zij het belangrijk om te blijven communiceren met collega's over het handelen. Op dit moment is er geen structuur en regelmaten in de momenten van overleg.

De leidinggevende vindt het van belang dat niet alle theorieën volledig worden uitgewerkt, maar dat het wordt gericht op de doelgroep van 'De Klimboom'. Hij vindt het belangrijk dat er een samenhang wordt ontwikkeld tussen de theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby en dat deze samenhang in praktische richtlijnen voor de pedagogisch medewerkers worden uitgewerkt. Volgens de leidinggevende behoren de pedagogisch medewerkers de motorische en sociaal-emotionele ontwikkeling te stimuleren, door onder anderen drama, dans en rollenspellen in te zetten. Op deze manier wordt het kind uitgedaagd en gestimuleerd in de zone van de naaste ontwikkeling.

Concluderend kan de visie van de leidinggevende en de pedagogisch medewerkers op het gebied van pedagogisch verantwoord handelen als samenhangend bestempeld worden.

De relatie tussen het praktijk- en literatuuronderzoek is dat de leidinggevende, pedagogisch medewerkers en de theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby de ontwikkeling onder anderen willen stimuleren aan de hand van spelactiviteiten. Er is naar aanleiding van het literatuuronderzoek gezocht naar praktische richtlijnen voor spelactiviteiten die toepasbaar zijn voor het pedagogisch verantwoord handelen door de pedagogisch medewerkers binnen 'De Klimboom'. Deze richtlijnen zullen tevens toepasbaar zijn op de uitgangspunten van de organisatie. Tevens is uit het praktijk- en literatuuronderzoek gebleken dat een plan van aanpak het meest passend is bij de wensen van 'De Klimboom'. Hierin kan worden beschreven wat de organisatie wil bereiken en hoe de richtlijnen toegepast kunnen worden in de praktijk.

7.2 Discussie

Een kanttekening van het praktijkonderzoek is dat er door middel van interviews minder betrouwbare informatie kan zijn verkregen. Dit komt doordat mensen niet altijd objectief over het eigen gedrag oordelen en omdat mensen graag een goede indruk willen maken. Respondenten kunnen sociaal wenselijke antwoorden geven wat de resultaten van het onderzoek kunnen beïnvloeden (Plooi, 2008). Voordat de interviews met de pedagogisch medewerkers afgenomen werden, wisten zij al dat de leidinggevende de theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby als uitgangspunten wilde nemen voor het pedagogisch verantwoord handelen. Dit kan het antwoord op de volgende vraag hebben beïnvloed: *'De leidinggevende wil de theorieën van Vygotsky, Piaget en Bowlby als uitgangspunt nemen voor het pedagogisch verantwoord handelen. Wat vindt u daarvan?'*. Het kan zijn dat de pedagogisch medewerkers hierop een sociaal wenselijk antwoord hebben gegeven.

De getranscribeerde interviews zijn naderhand gecodeerd. Hierdoor zijn niet alle gegevens gedetailleerd weergegeven. De gegevens van verschillende medewerkers zijn onder overkoepelende labels ondergebracht. De belangrijkste behoeften die in de interviews naar voren zijn gekomen, zijn ondergebracht bij de deelvragen. Mogelijk verschillen de pedagogisch medewerkers in hun gedetailleerde behoeften. Voor dit onderzoek is het echter alleen relevant om de overeengekomen behoeften van alle pedagogisch medewerkers mee te nemen in de resultaten. Zo kan er een document ontwikkeld worden waar alle medewerkers achter staan en die zij kunnen hanteren.

Een tweede kanttekening is gericht op het literatuuronderzoek. Door middel van een literatuurstudie is onderzoek gedaan naar de manieren waarop de richtlijnen voor pedagogisch handelen door de pedagogisch medewerkers vastgelegd kunnen worden. In de theorie zijn hier weinig mogelijkheden over beschreven. Hierdoor is deze deelvraag niet optimaal beantwoord met behulp van de literatuur. Daarom is deze deelvraag later ook gericht op het praktijkonderzoek. De gegevens uit dit praktijkonderzoek zijn meegenomen met het beantwoorden van deze deelvraag.

Een andere kanttekening is gericht op de resultaten van het onderzoek. De pedagogisch medewerkers en de leidinggevende willen praktische richtlijnen beschreven hebben staan met betrekking tot het pedagogisch verantwoord handelen. Deze richtlijnen moeten volgens hen toepasbaar zijn op meerdere situaties, zodat de pedagogisch medewerkers weten hoe zij pedagogisch verantwoord kunnen handelen. Opgemerkt moet worden dat er wel praktische richtlijnen beschreven kunnen worden, maar dat hierin geen gedetailleerde werkwijzen kunnen staan over hoe er in een specifieke situatie gehandeld moet worden. Het is onmogelijk om voor elke specifieke situatie richtlijnen te beschrijven. De richtlijnen zullen als basis voor het handelen genomen moeten worden en de pedagogisch medewerkers kunnen daar hun eigen draai aan geven.

Doordat er in het begin van het interview met de leidinggevende te weinig is doorgevraagd op de antwoorden die gegeven werden, ontbreken er bruikbare gegevens. Dit kwam naar voren tijdens het coderen van het interview. Voor een volgend interview zal deze ervaring meegenomen worden in een interview. Door rekening te houden met het coderen wordt er in een vervolg situatie meer doorgevraagd om gedetailleerdere informatie te verkrijgen.

Tot slot kwam tijdens het coderen naar voren dat er niet bij elk interview met de pedagogisch medewerkers dezelfde vragen werden gesteld. Hierdoor heeft niet iedereen dezelfde vragen kunnen beantwoorden. Dit waren echter geen interviewvragen die een specifiek antwoord op de deelvragen gaven en heeft daardoor weinig invloed gehad op de uitkomsten van het praktijkonderzoek. Voor een volgend interview zal er vooraf duidelijk gesteld worden welke vragen relevant zijn voor het onderzoek. Op deze manier worden er geen vragen gesteld die naderhand niet relevant bleken te zijn.

8. Aanbevelingen en suggesties

Om de huidige situatie ten aanzien van het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers te bevorderen, worden er in dit hoofdstuk een aantal aanbevelingen beschreven. Zoals uit de conclusie is gebleken vinden de leidinggevende en de pedagogisch medewerkers het een meerwaarde wanneer er richtlijnen voor het pedagogisch verantwoord handelen worden beschreven. Dit is één van de aangrijpingspunten die zal worden omgezet in aanbevelingen.

8.1 Aanbevelingen

1. Er wordt aanbevolen om de richtlijnen van pedagogisch verantwoord handelen vast te leggen in een plan van aanpak. Hierin staat praktisch beschreven wat 'De Klimboom' wil bereiken en hoe er aan de doelen gewerkt kan worden. De theorieën van Vygotsky, Bowlby en Piaget worden in dit document omschreven en gevormd tot richtlijnen die toepasbaar zijn voor de pedagogisch medewerkers. Tevens zullen deze richtlijnen toegepast worden op de werkwijze van de organisatie. Met behulp van een plan van aanpak is het voor de pedagogisch medewerkers duidelijk hoe zij pedagogisch verantwoord kunnen handelen. De onderzoekers zullen dit plan van aanpak ontwikkelen. Doordat het document praktisch wordt beschreven, zullen de pedagogisch medewerkers het document op elk moment kunnen raadplegen. Hierdoor zal zowel het ontwikkelen van dit product als de uitvoering haalbaar zijn.
2. Ten tweede wordt er aanbevolen dat er meer overleg momenten ingeroosterd worden tussen de leidinggevende en de pedagogisch medewerkers. Op dit moment vindt er wel overleg plaats tussen de pedagogisch medewerkers, maar hierbij is de leidinggevende niet betrokken. Wanneer de pedagogisch medewerkers één keer in de maand een overleg hebben met de leidinggevende bevordert dit het pedagogisch verantwoord handelen. Op deze manier kan de leidinggevende de pedagogisch medewerkers aansturen, zodat er gehandeld wordt vanuit de visie van de organisatie. In deze overlegmomenten kan het pedagogisch handelen en het eventueel bijstellen van richtlijnen besproken worden. Het is aan te bevelen om een agenda op te stellen waarin de agendapunten van het overleg worden vastgelegd. Wanneer er van te voren agendapunten vastgelegd worden, ontstaat er structuur in de overlegmomenten en zullen de relevante onderwerpen besproken worden. Het is van belang dat er een vaste dag en een vast tijdstip wordt afgesproken voor het maandelijks overleg. In de eerste week na de zomervakantie zal de leidinggevende een datum vaststellen waarop dit overleg plaatsvindt. Hij zal tevens de verantwoordelijkheid dragen om dit overleg iedere maand te organiseren en te communiceren met zijn medewerkers.

8.2 Suggesties voor verder onderzoek

Naast bovenstaande aanbevelingen zijn er ook een aantal suggesties ontworpen voor verder onderzoek. Wanneer deze suggesties worden onderzocht komt dit ten goede aan het pedagogisch verantwoord handelen van de pedagogisch medewerkers.

1. Een suggestie voor verder onderzoek is dat er naast het ontwikkelen van een plan van aanpak, protocollen worden geschreven voor de pedagogisch medewerkers. Aan de hand van protocollen kunnen de pedagogisch medewerkers pedagogisch verantwoord inspelen op gebeurtenissen binnen 'De Klimboom'. Bij het ontwikkelen van protocollen kan gedacht worden aan brandveiligheid, verdriet en rouw, kindermishandeling, klachtenbehandeling, hoofdluis, ziekte en hygiëne.

2. Een tweede suggestie is het uitvoeren van een evaluatieonderzoek. Bij een evaluatieonderzoek wordt er onderzocht of het uitgevoerde project tot veranderingen heeft geleid of wat het effect ervan is geweest. Het zou een meerwaarde zijn wanneer er onderzocht wordt of het plan van aanpak het pedagogisch verantwoord handelen heeft bevorderd. Wanneer dit niet het geval is, is het van belang dat er aanpassingen worden geschreven voor het plan van aanpak.

LITERATUURLIJST

- Abvakabo FNV. (2010). *'Beroepscode kinderopvang.'* Gedownload op 28 februari 2013, via <http://www.abvakabofnv.nl/downloads/welzijn/215891/>
- Berding, J. (2005). *'In de ban van het kind. Pedagogisch handelen in de kinderopvang.'* Assen: Koninklijke Van Gorcum BV
- Berg, G. van den & Graaf, M. de. (2007). *'Theoretisch onderbouwing van beroepsmatig pedagogisch handelen. Weten dat het werkt.'* Gedownload op 28 februari 2013, via <http://www.jeugdenco.nl/wp-content/uploads/13088.pdf>
- Blokland, G. (2005). *'Over opvoeden gesproken. Methodiekboek pedagogisch adviseren.'* Utrecht: NIZW
- Furth, H & Wachs, H. (1977). *'Piaget op school.'* Wolters-Noordhoffs bv: Groningen
- Gomez- Mejia, L.R., Blakin, D.B., Cardy, R.L. (2007). *'Personeelsmanagement.'* Amsterdam: Pearson Education Benelux
- Groot, R. de (2001). *'Kinderen en spel spelenderwijs wijzer worden.'* Boom: Amsterdam
- Hogenes, M., Teunissen, F. & Wardekker W. (2009). *'Opleiden in Ontwikkelingsgericht perspectief.'* Assen: Van Gorcum
- Janssen-Vos, F. (2008). *'Basisontwikkeling voor peuters en de onderbouw.'* Assen: Van Gorcum
- Kagan, J. (1998). *'Biology and the child.'* New York: Wiley
- Kleerekoper, L. & Singer, E. (2009). *'Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar.'* Maarssen: Elsevier gezondheidszorg.
- Kohnstamm, R. (2009) *'Kleine ontwikkelingspsychologie, het jonge kind.'* Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Kohnstamm, R. (2009). *'Kleine ontwikkelingspsychologie III, de puberjaren.'* Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- NVO (2010). *'De NVO.'* Geraadpleegd op 28 februari 2013, via http://www.nvo.nl/over_de_nvo.aspx
- Plooi, F. (2008). *'Onderzoek doen.'* Amsterdam: Pearson Education Benelux
- Pompert, B. (1989). *'Invoeringsprogramma's. Alles op het spel.'* Amsterdam: Secretariaat Invoeringsprogramma's
- Pompert, B. & Schiferli, T. (1991). *'Begeleidingspakket bij het invoeringsprogramma 'alles op het spel''.* Utrecht: Algemeen Pedagogisch Studiecentrum
- Praktijk voor Leren en Gedrag. (z.j.). Geraadpleegd op 26 februari 2013, via <http://www.praktijkvoorlerenengedrag.nl/plg.html>
- Reiling, E. , Tavecchio, L. (z.j.) *'De vreemde situatie. Hechtingstheorie in de praktijk van de kinderopvang.'* Gedownload op 10 april 2013, via, <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/10213/7-704-049.pdf?sequence=1>
- Rigter, J. (2008) *'Ontwikkelingspsychologie bij kinderen en jeugdigen.'* Bussum: Uitgeverij Coutinho
- Schreuder, L., Dijk, M. van & Vroonhof, K. (2000). *'Pedagogisch beleid in de BSO. Over het opzetten van een pedagogisch beleidsplan.'* Gedownload op 8 februari 2013, via <http://nji.nl/eCache/DEF/35/041.html>
- Swinkels, J.A., J.S. Burgers, W.J.J. Assendelft, J.J.E. van Everdingen, T.A. van Barneveld en J.L.M. van de Klundert (2004), *'Doel van richtlijnontwikkeling'* in: Everdingen, W.J.J. van, J.S. Burgers, W.J.J. Assendelft, J.A. Swinkels, T.A. van Barneveld en J.L.M. van de Klundert, *'Evidence Based richtlijnontwikkeling. Een leidraad voor de praktijk'*. Houten, Bohn Stafleu van Loghum.
- Vilsteren, P. van. (1997). *'Rapporteren. De basis.'* Groningen: Wolters-Noordhoff
- Vyvoj. (z.j.). *'Zone van de naaste ontwikkeling.'* Gedownload op 19 maart 2013, via http://www.e-schoolkinderopvang.nl/uploads/media/Zone_van_de_naaste_ontwikkeling.pdf